

ШИЛО

Грина Вікторівна,

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВОЛОШИНА

Юлія В'ячеславівна,

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СЛУЖБОВА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Одним з непростих питань, пов'язаних з кримінально-правовою оцінкою цих суспільно небезпечних діянь, є визначення кола осіб, причетних до їх скоєння. До таких, перш за все, належать посадові особи, соціальна правова природа яких, їх призначення та юридичні ознаки неоднозначно розуміються не тільки в теорії кримінального права, але і в судовій практиці. Не завжди послідовна (і ясна) позиція законодавця при віднесенні тих чи інших осіб до посадових.

Посадовими визнаються особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представника влади або виконують організаційно-розпорядчі, адміністративно-господарські функції в державних органах, органах місцевого самоврядування, державних і муніципальних установах, державних корпораціях, а також у Збройних Силах, інших військах і військових формуваннях України. Як впливає з цього визначення, посадова особа характеризується насамперед функціональними (вид здійснюваних повноважень) і структурними (місце служби, роботи) ознаками. До ознак посадової особи слід віднести і характер виконання своїх повноважень: постійно, тимчасово або по спеціальному повноваженню. При цьому для визнання особи посадовою необхідна, як правило, сукупність функціональних і структурних ознак. Разом з тим як законодавець, так і судова практика не завжди послідовні в дотриманні цього припису закону [5, с. 28].

У кримінальному праві виділяються наступні категорії посадових осіб:

1) для злочинів проти державної влади, інтересів державної служби та служби в органах місцевого самоврядування:

1.1 представники влади;

1.2 особи, які виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції;

1.3 особи, які займають державні посади;

1.4 особи, які займають державні посади суб'єктів України;

2) для злочинів проти інтересів служби в комерційних та інших організаціях:

2.1 особи, які виконують управлінські функції в них;

2.2 особа, яка виконує функції одноосібного виконавчого органу, члена ради директорів або іншого колегіального виконавчого органу;

2.3 особа, яка виконує організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції за певним складом приховування грошових коштів або майна організацією від сплати податку.

Злочини в залежності від ознак суб'єкта поділяються на здійснювані спеціальним і загальним суб'єктом.

При цьому посадові злочини, суб'єкт яких є спеціальним, класифікуються на три групи:

1) вчинені лише посадовими особами;

2) вчинені як посадовими особами, так і державними службовцями та службовцями органів місцевого самоврядування, які не є посадовими особами;

3) вчинені лише державними службовцями та службовцями органів місцевого самоврядування, які не є посадовими особами [1].

Таким чином, посадова особа не є єдиним спеціальним суб'єктом посадових злочинів. Крім того, посадові особи, що володіють додатковими ознаками, слід розглядати в якості особливих суб'єктів зазначених злочинів.

Аналіз положень Особливої частини КК України дозволяє зробити висновок, що службова особа може бути суб'єктом корупційних злочинів в контексті: 1) загалом службової особи (ст. 191, 210, 262, 308, 312, 313, 320, 354, 357, 366, 367, 370, 410 КК України); 2) службової особи державних та комунальних підприємств (ст. 364, 368, 368-2, 369 КК України); 3) службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1, 365-1, ч. 3 і 4 ст. 368-3 КК України). Загалом питанням класифікації корупційних злочинів та їх суб'єктів на сьогодні приділена достатня увага в навчальній та науковій літературі [1–4]. Між тим, диференціація службових осіб в Особливій частині КК України свідчить про розмежування їх кримінальної відповідальності. Так, тільки в КК України існує декілька понять «службової особи».

Що стосується злочинів, передбачених ст. 364-1, 365-1 та ч. 3 і 4 ст. 368-3 КК України, то їх суб'єктом виступає службова особа юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Характеризуючи дані категорії службових осіб, необхідно зазначити, що відповідно до ЦК України юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Поняття «юридична особа публічного права» не визначено в жодному законі України [4, с. 53].

Юридичні особи мають три підстави створення: 1) юридичні особи, створені відповідно до ЦК України; 2) юридичні особи – державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до ГК України; 3) інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку.

З огляду на загальний поділ юридичних осіб на юридичних осіб приватного права і юридичних осіб публічного права варто наголосити, що переважна більшість юридичних осіб приватного права створюється відповідно до ЦК України, а юридичні особи публічного права – відповідно до положень Конституції України, ГК України та відповідних законів України [1, с. 95].

При встановленні службової особи як суб'єкта злочину необхідно розрізняти службові функції і професійні обов'язки. Для притягнення службової особи до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного злочину необхідно чітко й однозначно вказати у процесуальних документах, до якої категорії службових осіб відноситься особа у зв'язку із вчиненими нею діями, оскільки обіймання особою певної (конкретної) посади може бути пов'язане із виконанням нею як функцій представника влади, так і організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків.

Бібліографічні посилання:

1. Кісілюк Е. М. Службова особа як суб'єкт корупційних злочинів. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: зб. тез доп. V Міжнар. наук.практ. конф. (31 берез. 2017 р., м. Харків /МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків: ХНУВС, 2017. С. 95-96.
2. Кузнецов В. В., Грудзур О. М., Кузнецова Л. О. Кримінальна відповідальність за корупційні злочини. Альбом схем: навч. посіб. Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2017. 82 с.
3. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства/Хавронюк М. І., Дудоров О. О., Калмиков Д. О. та ін.; за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Дакор, 2016. 496 с.
4. Осадчий В. І. Корупційні злочини: монографія. Київ: Видво Європ. унту, 2016. 81 с.
5. Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика): навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2016. 168 с.